

Nr 318.

Av herrar **Andersson** i Eliantorp och **Westman**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 40, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

Genom kristidslagarna har riksdagen under världskriget medgivit, att utomordentliga och för vårt fria statskicks eljes främmande befogenheter lagts i Kungl. Maj:ts hand. För att förebygga att dessa lagar skulle medföra en varaktig förändring av de huvudgrundsatser, på vilka vårt samhällsliv är uppbyggt, hava de antagits endast för ett år i sänder. Vid varje tillfälle då de förlängts, har därjämte ägt rum en prövning av den omfattning, i vilken dylika utomordentliga befogenheter med hänsyn till den närmaste tidens krav måste anförtros åt Kungl. Maj:t.

Under världskrigets senaste år medförde en dylik prövning, att det ansågs nödvändigt att tid efter annan utvidga dessa befogenheter. Efter de freder, som numera slutits, måste det anses vara principiellt riktigt och en naturlig konsekvens, att man tager under övervägande, huruvida de utomordentliga maktmedel, som Kungl. Maj:t erhållit under världskriget, verkligen utan någon som helst inskränkning måste genom ett nytt beslut överlämnas åt Kungl. Maj:t.

I de svåra förhållanden, som under världskriget rått i fråga om vår folkhushållning, har en påtaglig förbättring inträtt, vilken yttrat sig i ökad tillförsel och starka prisfall på vissa betydelsefulla och nödvändiga förbrukningsvaror. Den ovisshet, som under världskrigets efterverkningar alltjämt råder på världsmarknaden, manar emellertid till att iakttaga försiktighet vid återförandet av vår lagstiftning till det normala tillståndet. I enlighet härmed synes det för närvarande icke vara lämpligt att framställa ett yrkande, att kristidslagstiftningen i dess helhet skall upphöra. Väl

överensstämmande med en sådan försiktighet och dessutom principiellt oangripligt synes emellertid vara, att man icke längre tilldelar Kungl. Maj:t befogenheter, vilkas användande varit av ingen eller obetydlig nytta, i vissa fall rent av skadligt, och som det under alla förhållanden måste anses vara uteslutet, att Kungl. Maj:t på egen hand hädanefter tillämpar i praktiken.

De grundsatser, som här framställts, leda därhän, att den mest ingripande av kristidslagarna, *förfoganderättslagen*, icke bör med samma innehåll som hittills förnyas.

För att i vidsträcktaste omfattning tillmötesgå alla tillbörliga krav och önskemål, som från Kungl. Maj:ts sida kunna göras gällande, vilja vi här icke framställa något yrkande därom, att Kungl. Maj:t skall berövas de vittgående befogenheter att för att tillgodose ett mer eller mindre allmänt behov tvinga ägare eller innehavare av vara, som är viktig förnödenhetsvara eller kan användas för framställning av sådan vara, att avstå densamma. Vi vilja även medgiva, att innehavare av dylik vara alltjämt skall vara pliktig att, om den ej är beredd, mot ersättning bearbeta den, så att den blir färdig för det allmännas räkning. Lika litet yrka vi någon rubbning av kronans rätt att lägga beslag på här omtalade vara. De vittgående rättigheter, som enligt förfogandelagens 2—4 §§ tillkomma Kungl. Maj:t, skulle alltså bestå orubbade, och vi avstå från att föreslå någon ändring i dessa lagrum.

När vi intaga denna ståndpunkt, göra vi det likväl under den förutsättningen, att Kungl. Maj:t hädanefter lika litet som hittills kommer att använda sin makt till sådan för vår jordbruksnäring fördärvbringande åtgärd som den att från lantbrukare tvångsuttaga djur tillhörande hans kreatursbesättning.

Däremot kunna vi icke anse lämpligt eller erforderligt, att lagens 5 § förnyas i dess nuvarande lydelse. Detta lagställe bemyndigar staten att på det mest betänkliga sätt ingripa mot den enskilde och även att utvidga statsdriften till områden, där de svagheter och olägenheter i hög grad framträtt, vilka äro förenade med densamma.

Detta lagställe ålägger som bekant ägare eller innehavare av fastighet, byggnad eller annan anläggning, järnväg, fartyg eller annat transportmedel att avstå egendom eller del därav till kronan och att även tåla eller vidtaga erforderlig ändring eller förflyttning av inredning eller utrustning därå.

Av dessa befogenheter synes kronan ha använt sig i huvudsakligen tre avseenden.

För det första har kronan fräntagit innehavaren skötseln av vissa

jordbruksfastigheter, vilka varit föremål för vanhävd. Av de visserligen ej alldeles fullständiga siffror, som meddelas i den kungl. propositionen nr 40, framgå emellertid, att under år 1918 sådan egendom endast i 13 fall frångått innehavaren och utarrenderats till annan, och det siffermaterial, som meddelas för 1919, antyder, att lagen tillämpats i ännu mindre omfattning under sistnämnda år. Dessa åtgärder ha alltså varit utan den ringaste betydelse för vår folknäring. Då härtill kommer att, enligt den föreliggande propositionen nr 40, vanhävdad fastighet hädanefter skulle kunna utarrenderas icke såsom hittills på 5 år, utan endast på ett år, blir naturligtvis lagbestämmelsen helt och hållet ineffektiv, då ingen på så kort tid lär vilja övertaga en vanhävdad jordbruksgård. Ur här berörd synpunkt finns alltså ej tillräcklig anledning att utfärda ny fullmakt för Kungl. Maj:t.

För det andra har lagrummet varit av betydelse för bränslekommissionens verksamhet. Denna är emellertid nu ställd under avveckling. Finansministern meddelade i remissdebatten i andra kammaren, »att sedan juni månad 1918 har icke någon ved avverkats på ett par undantag när» och i den föreliggande propositionen uppges, att beslagen på skogsmark vore i stort sett hävd med undantag för sådana områden, där kommissionen fortfarande hade ved liggande». För bränslekommissionens räkning synes därför på sin höjd behövas en rätt att förfoga över fastighet för upplag av ved och transport därav. Att bibehålla lagstadgandet i dess nuvarande lydelse, i syfte att bereda Kungl. Maj:t möjlighet att återuppliva bränslekommissionen, synes icke kunna ifrågakomma; då Kungl. Maj:t säkerligen icke kommer att på egen hand vidtaga en sådan åtgärd.

För det tredje har lagstadgandet ansetts vara av värde vid underhandlingen med redarne om erhållande av skeppsrum för införandet av viktiga förnödenheter. Så långt det ur denna synpunkt är behövt torde stadgandet böra bibehållas.

Med stöd av vad vi sålunda anfört tillåta vi oss vördsamt hemställa,

att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 40 måtte besluta att göra den ändring i det där framställda förslaget, att den nu gällande lagen den 26 april 1918 om förfogande över viss egendom uti 5 § erhåller följande ändrade lydelse:

5 § 1 mom.

Där det för tillgodoseende av sådant behov av

vara, som i 2 § avses, prövas nödigt, att kronan förfogar över mark för upplag eller mark eller fartyg för transport, utan att samma egendom avstås till kronan, vare ägare eller innehavare av egendomen pliktig att, i den mån Konungen så förordnar, till kronan mot ersättning upplåta egendomen.

2 mom. Erfordras för ändamål, som i 1:sta mom. är sagt, att med fartyg verkställes forsling av viss vara, utan att kronan i övrigt förfogar över fartyget, vare ägare eller innehavare därav pliktig att, efter ty Konungen förordnar, mot ersättning verkställa forsling, som nyss är sagt;

samt att i övrigt vidtaga de redaktionella ändringar, vilka vid ett bifall till ovan framställda ändringsförslag bliva nödvändiga.

Stockholm den 6 februari 1920.

Karl Andersson,
i Eliantorp.

K. A. Westman.
Brobygård
